

**RIGLYNE VIR 'N AKADEMIESE ONTWIKKELINGSPROGRAM VIR
DIE FAKULTEIT EKONOMIESE WETENSAPPE AAN DIE
TECHNIKON PRETORIA**

deur

GAWIE STOLTZ ENGELBRECHT

N Dip NH Dip NHOD BEd MEd

Voorgelê ter vervulling van 'n deel van die
vereistes vir die graad

PHILOSOPHIAE DOCTOR

in die Fakulteit Opvoedkunde,
Universiteit van Pretoria,
Pretoria

PROMOTOR: Dr P H du Toit

MEDEPROMOTOR: Prof A de Boer

November 1999

**RIGLYNE VIR 'N AKADEMIESE ONTWIKKELINGSPROGRAM VIR
DIE FAKULTEIT EKONOMIESE WETENSAPPE AAN DIE
TECHNIKON PRETORIA**

deur

GAWIE STOLTZ ENGELBRECHT

N Dip NH Dip NHOD BEd MEd

Voorgelê ter vervulling van 'n deel van die
vereistes vir die graad

PHILOSOPHIAE DOCTOR

in die Fakulteit Opvoedkunde,
Universiteit van Pretoria,
Pretoria

PROMOTOR: Dr P H du Toit

MEDEPROMOTOR: Prof A de Boer

November 1999

DANKBETUIGINGS

Graag betuig ek my opregte dank en waardering aan:

- My vrou, Mariè, vir haar onbepaalde liefde en volgehoue ondersteuning.
- Dr Pieter du Toit vir sy insette, hulp en leiding.
- Daardie familielede, vriende, kennisse en kollegas wat oor die jare heen 'n bydrae tot my studies gemaak het.
- Die volgende personeel te Technikon Pretoria sonder wie se hulp, bystand en ondersteuning hierdie studie nie moontlik sou gewees het nie, naamlik prof Nico du Preez, prof Mynhard van der Merwe, prof Peter van Eldik, dr Amanda Lourens en Hugo Mouton.
- The financial assistance of the National Research Foundation towards this research is hereby acknowledged. Opinions expressed in this study and conclusions arrived at, are those of the author and are not necessarily to be attributed to the National Research Foundation.

Hierdie studie is ter nagedagtenis aan my dogtertjie

“Cindy” en opgedra aan my vrou “Mariè”.

SOLI DEO GLORIA

Die skrywer

November 1999

SAMEVATTING

Riglyne vir 'n akademiese ontwikkelingsprogram vir die Fakulteit Ekonomiese

Wetenskappe aan die Technikon Pretoria

deur

Gawie Stoltz Engelbrecht

Promotor: Dr P H du Toit
Medepromotor: Prof A de Boer
Universiteit: Universiteit van Pretoria
Departement: Didaktiek
Graad: Philosophiae Doctor (Kurrikulumstudies)

Die swak akademiese prestasie en gepaardgaande hoë druipsyfer van veral eerstejaarstudente aan tersiêre inrigtings is 'n groeiende probleem. Navorsing toon dat hierdie probleem nie die gevolg is van een enkele faktor nie, maar die resultaat van 'n verskeidenheid wat invloed uitoefen op die leer van studente.

Talle navorsingsprojekte met betrekking tot die verbetering van die akademiese prestasie van eerstejaarstudente is die afgelope 18 jaar (1980-1997) op internasionale en nasionale vlak uitgevoer. 'n Algemene aanduiding is dat akademiese ontwikkelingsprogramme, aanvullend tot die formele onderrigprogramme gesien word as 'n moontlikheid om die probleem die hoof te bied.

Die massifikasie van tersiêre onderwys, wat veral gedurende die vroeë negentigerjare (1990-1995) in Suid-Afrika plaasgevind het, en die feit dat die oorgrote meerderheid van studente wat tot 'n oorbruggingsprogram toegelaat is, vanuit die voorheen benadeelde groeperinge van die Suid-Afrikaanse samelewing afkomstig was, het daartoe gelei dat hierdie studente as milieugedepriveerd geklassifiseer is. Nie net het daar 'n negatiewe konnotasie rondom oorbruggingskursusse ontstaan nie, maar het oorbruggingskursusse 'n remediërende aanslag verkry, wat vir die studente onaanvaarbaar was.

Die verandering in die politieke bestel van Suid-Afrika sedert 1994 het gelei tot die proklamering van verskeie wette met die doel om onder meer voorheen benadeelde individue en gemeenskappe in Suid-Afrika op te hef en diskriminerende praktyke uit te skakel. Hierdie veranderinge het tot 'n ongekende vraag na tegnologies geskoolde mannekrag vanuit die voorheen benadeelde groeperinge gelei.

Die doel met hierdie navorsing is om onder meer die:

- ontstaan en ontwikkeling van die technikonwese in Suid-Afrika met spesifieke verwysing na Technikon Pretoria kortliks aan die orde te stel;
- ontstaan en ontwikkeling van akademiese steungewing met inbegrip van 'n internasionale en nasionale perspektief oorsigtelik te bespreek;
- faktore wat 'n student se akademiese prestasie beïnvloed te kategoriseer en kortliks te bespreek;
- praktiese uitvoering van 'n behoeftebepaling vir akademiese steungewing aan die Fakulteit Ekonomiese Wetenskappe te Technikon Pretoria te dokumenteer;
- rou data tot verstaanbare en interpreteerbare eenhede te verwerk. Dit sal dan as basis geneem word om meganismes daar te stel wat sal verseker dat akademiese steungewing aan Technikon Pretoria nie net holisties benader sal word nie, maar ook in die praktyk toegepas sal word. Die primêre oogmerk is die verbetering van die akademiese prestasie van alle eerstejaarstudente aan Technikon Pretoria.

SUMMARY

Guidelines for an academic development model for the Faculty of Economic

Sciences at Technikon Pretoria

by

Gawie Stoltz Engelbrecht

Promoter: Dr P H du Toit
Co-Supervisor: Prof A de Boer
University: University of Pretoria
Department: Didactics
Degree: Philosophiae Doctor (Curriculum Studies)

The poor academic performance and concomitant high failure rate of specifically first year students at tertiary institutions is a growing problem and research indicates that this problem is not the result of only one single factor but the resultant of many factors.

Considerable research projects regarding possible improvement of the academic performance of first year students did occur over the past 18 years (1980-1997) on international and national level. A general indicator is that academic development programmes, in conjunction with formal educational programmes, is seen to be a possible solution to the problem.

The massification of tertiary education that took place especially during the early nineties (1990-1995) in South Africa and the fact that the majority of students selected for a

bridging course were from the previously disadvantaged groupings of the South African society did lead to the classification of these students as milieudeprived. Not only did a negative connotation exist regarding bridging courses but did it also reflect a remedial character which was totally unacceptable for students.

The changes in the political dispensation of South Africa since 1994 did lead to the fact that many laws were proclaimed with the aim of uplifting the previously disadvantaged individuals and communities in South Africa and to rule out all forms of discriminating practices. These changes did lead to an unprecedented demand for technologically skilled manpower from employers for people from the previous disadvantaged groupings, in other words the demand from commerce and industry for individuals from previously disadvantaged groupings which received career focused education at a technikon did increase drastically.

The purpose of this research is inter alia to:

- shortly describe the origin and development of technikons in South Africa with specific reference to Technikon Pretoria;
- describe the origin and development of academic support with reference to international and national perspectives;
- list and describe those factors that influence the academic performance of a student;
- document the practical execution of a needs assessment for academic support for the Faculty of Economic Sciences at Technikon Pretoria;
- process the raw data into understandable and interpreted units. This will then be used as the basis from which mechanisms will follow as to ensure that academic support at Technikon Pretoria will not only be approached in a holistic manner but will also be applied in practice. The primary aim of increasing the academic performance of all first year students at Technikon Pretoria.

INHOUDSOPGAWE

SAMEVATTING	(i)
SUMMARY	(iii)

HOOFSUK 1

KONTEKS, PROBLEEMSTELLING, DOELSTELLINGS EN METODE VAN ONDERSOEK

1.1	KONTEKS	1
1.2	AKTUALITEIT VAN DIE PROBLEEM	1
1.3	PROBLEEMSTELLING	12
1.4	DIE DOEL MET DIE STUDIE	12
1.5	HIPOTESESTELLING	13
1.6	NAVORSINGSMETODE	14
1.7	BEGRIPSVERHELDING	15
1.7.1	Aanleg	15
1.7.2	Aanpassing	16
1.7.3	Akademie se ondersteuningsprogram	16
1.7.4	Akademie se ontwikkeling	17
1.7.5	Akademie se prestasie	17
1.7.6	Akademie se steungewing	17
1.7.7	Behoeftebepaling	18

1.7.8	Beplanningsvennote	18
1.7.9	Belangstelling	18
1.7.10	Eerstejaarstudente	18
1.7.11	Intelligensie	19
1.7.12	Loopbaangefokusde onderwys	19
1.7.13	Milieugestremdheid	19
1.7.14	Naskoolse jeugdige	20
1.7.15	Oorbruggingsprogram	20
1.7.16	Situasie-analise	20
1.7.17	Technikonopleiding	21
1.7.18	Technikononderrigprogram	21
1.7.19	Tegnologie	21
1.7.20	Verrykingsprogram	22
1.7.21	Vorbereidende program	22
1.8	HOOFSTUKORDENING	22

HOOFSTUK 2

DIE ONTSTAAN EN ONTWIKKELING VAN DIE TECHNIKONWESE IN SUID-AFRIKA MET SPESIFIEKE VERWYSING NA TECHNIKON PRETORIA

2.1	INLEIDENDE ORIËNTERING	25
2.2	DIE ONTWIKKELING VAN DIE TECHNIKONWESE IN SUID-AFRIKA (1967-1997)	26
2.2.1	Die Wet op Nasionale Onderwysbeleid (Wet 39 van 1967)	26
2.2.2	Die Wet op Gevorderde Tegniese Onderwys (Wet 40 van 1967)	26
2.2.3	Die Wet op Onderwysdienste (Wet 41 van 1967)	27

2.2.4	Die Wysigingswet op Gevorderde Tegniese Onderwys (Wet 43 1979)	27
2.2.5	Die Wysigingswet op Gevorderde Tegniese Onderwys (Wet 84 van 1983)	28
2.2.6	Die Wet op die Adviesraad van Universiteite en Technikons (Wet 99 van 1983)	28
2.2.7	Die Wet op die Sertifiseringsraad vir Technikononderwys (Wet 88 van 1986)	28
2.2.8	Die Technikononderwyswet (Wet 125 van 1993)	28
2.2.9	Die Wysigingswetsontwerp op Technikononderwys (Wet 27 van 1995)	29
2.2.10	Die Wet op die Suid-Afrikaanse Kwalifikasie Owerheid (Wet 58 van 1995)	29
2.2.11	Die Wet op Hoër Onderwys (Wet 101 van 1997)	30
2.3	DIE KWALIFIKASIESTRUKTUUR VAN TECHNIKONONDERWYS	31
2.4	STATISTIEK MET BETREKKING TOT STUDENTETOENAME BY TECHNIKONS IN SUID-AFRIKA	33
2.5	DIE ONTSTAAN EN ONTWIKKELING VAN TECHNIKON PRETORIA	35
2.5.1	Ontstaan (23 Julie 1906)	35
2.5.2	Voorstelling (1 Mei 1979)	36
2.5.3	Statusverlening (23 Julie 1993)	36
2.6	DIE VISIE, MISSIE, HOOFTAAK EN WAARDESTELSEL VAN TECHNIKON PRETORIA	36
2.7	DIE ONDERWYSBELEID VAN TECHNIKON PRETORIA	39
2.7.1	Statutêre en nie-statutêre vereistes	39

2.7.2	Fokusareas van die onderwysbeleid	40
2.8	DIE BEHEERSTRUKTURE VAN TECHNIKON PRETORIA	50
2.9	STATISTIESE GEGEWENS TEN OPSIGTE VAN TECHNIKON PRETORIA	52
2.9.1	Die groei in studentetal (1987-1998)	53
2.9.2	Die verandering in die profiel van die studentepopulasie (1987-1998)	53
2.9.3	Die onderverdeling, per fakulteit en kampus, van die studentetal vir 1998	55
2.9.4	Registrasie per studierigting vir 1998	57
2.9.5	Kwalifikasies toegeken gedurende 1997	58
2.10	DIE FAKULTEIT EKONOMIESE WETENSAPPE	58
2.10.1	Die beheerstruktuur	59
2.10.2	Die profiel van die studentepopulasie	59
2.11	SAMEVATTING	61

HOOFSTUK 3

AKADEMIESE ONTWIKKELING AAN TERSIËRE INRIGTINGS

3.1	INLEIDENDE ORIËNTERING	63
3.2	BEGRIPSVERHELDERING	64
3.2.1	Akademieie ontwikkeling	64
3.2.2	Akademieie steungewing	67
3.2.3	Akademieie ondersteuningsprogram	68
3.2.4	Oorbruggingsprogram	70
3.2.5	Voorbereidende program	71

3.2.6	Verrykingsprogram	71
3.3	DIE ONTSTAAN EN ONTWIKKELING VAN AKADEMIESE ONTWIKKELING AAN TERSIËRE INSTANSIES	73
3.3.1	'n Internasionale perspektief	73
3.3.2	'n Historiese perspektief rakende akademiese ontwikkelingsprogramme in Suid-Afrika	77
3.3.3	Akademiese steungewing aan universiteite (1970-1995)	84
3.3.4	Akademiese steungewing aan teknikons (1970-1995)	90
3.4	DIE ONTWIKKELING VAN AKADEMIESE STEUNGEWING SEDERT 1996	92
3.4.1	'n Holistiese benadering tot akademiese steungewing	93
3.4.2	Befondsing en kwaliteitversekering	94
3.4.3	Studente-ontwikkeling	94
3.4.4	Personeelontwikkeling	94
3.4.5	Ontwikkeling van akademiese ondersteuningspersoneel	94
3.4.6	Organisatoriese ontwikkeling	95
3.4.7	Netwerkskepping en samewerking	95
3.5	SAMEVATTING	95

HOOFSTUK 4

FAKTORE WAT DIE PRESTASIE VAN STUDENTE AAN TERSIËRE INRIGTINGS BEÏNVLOED

4.1	INLEIDENDE ORIËNTERING	97
4.2	FAKTORE WAT VAN 'N STUDENT 'N HOË RISIKO-STUDENT MAAK	97

4.3	FAKTORE WAT DIE AKADEMIESE PRESTASIE VAN STUDENTE AAN TERSIËRE INRIGTINGS BEÏNVLOED	100
4.3.1	Akademie se faktore wat op 'n student se akademiese prestasie kan impakteer	104
4.3.2	Aanpassingsfaktore wat op 'n student se akademiese prestasie kan impakteer	113
4.3.3	Omgewingsfaktore wat op 'n student se akademiese prestasie kan impakteer	120
4.4	SAMEVATTING	124

HOOFSTUK 5

DIE PRAKTIESE UITVOERING VAN 'N BEHOEFTEBEPALING VIR AKADEMIESE STEUNGEWING AAN DIE FAKULTEIT EKONOMIESE WETENSKAPPE, TECHNIKON PRETORIA

5.1	INLEIDENDE ORIËNTERING	125
5.2	PROSEDURE VIR DIE UITVOER VAN 'N BEHOEFTEBEPALING	126
5.2.1	Die funksionele stappe in die sisteembenaderingsmodel	127
5.2.2	Beplanningsvennote	129
5.3	DIE VRAELYS AS NAVORSINGSINSTRUMENT	136
5.3.1	Die opstel van die vraelys	137
5.3.2	Samestelling van die vraelys	139
5.3.3	Ontleding van die tipe vrae wat in die vraelys gebruik is	143
5.3.4	Hantering en verspreiding van die vraelys	144
5.3.5	Lengte van die vraelys	146

5.3.6	Die populasie en steekproef	146
5.3.7	Verwerking van die data	147
5.4	VRAELYSRESPONSE VIR AFDELING A: Persoonlike besonderhede	155
5.4.1	Persoonlike inligting van respondente	155
5.4.2	Gesinsagtergrond van die respondente	159
5.4.3	Die sosio-ekonomiese status van die respondente	161
5.4.4	Respondent se persepsie rakende die voltooiing van die kursus binne die voorgeskrewe minimum tydperk	165
5.4.5	Die respondente se persepsie oor werksmoontlikhede binne die beroepsfeer waarvoor hulle opgelei is	166
5.5	VRAELYSRESPONSE VIR AFDELING B: Sekondêre skoolfase	167
5.5.1	Die jaar waartydens respondente gematrikuleer het	167
5.5.2	Matriekprestasie van respondente	168
5.5.3	Die status van beroepsoriëntering op sekondêre skool	170
5.5.4	Grootste invloed op loopbaankeuse van respondent	170
5.5.5	Onderrig/hulp/leiding aan respondente	172
5.6	VRAELYSRESPONSE VIR AFDELING C: Ervaringe te Technikon Pretoria	173
5.6.1	Gaping tussen skool- en technikononderwys	173
5.6.2	Akademiese oriëntering te Technikon Pretoria	174
5.6.3	Aspekte wat respondente in 'n akademiese oriënteringsprogram sou wou sien	175
5.6.4	Die beskikbaarheid van voorgeskrewe handboeke en studiemateriaal	176
5.6.5	Prosedures vir die oplossing van griewe/probleme	178

5.7	VRAELYSRESPONSE VIR AFDELING D: Studiemetodes en -tegnieke	179
5.7.1	Die respondent se studiegewoontes	179
5.7.2	Beskikbaarheid van studieruimte	183
5.7.3	Aspekte met betrekking tot die eksamen	183
5.7.4	Die lesinglokaal	186
5.7.5	Klassifisering van die praktikumtoerusting/-fasiliteite van Technikon Pretoria	188
5.7.6	Klassifisering van die ondersteuning soos vanaf die dosente ontvang	189
5.8	VRAELYSRESPONSE VIR AFDELING E: Algemeen	189
5.9	SAMEVATTING	193

HOOFSTUK 6

SAMEVATTING EN AANBEVELINGS

6.1	SAMEVATTING EN HIPOTESEVERIFIËRING	194
6.2	AANBEVELINGS	199
6.2.1	Aanbevelings ten opsigte van implementering	200
6.2.2	Aanbevelings ten opsigte van verdere navorsing	204
6.3	SLOTOPMERKING	207

LYS VAN TABELLE

TABEL 1	Kwalifikasiestruktuur van die Technikonwese.....	32
TABEL 2	Voltydse en deelydse inskrywings aan KGTO's (1967).....	33
TABEL 3	Aantal inskrywings aan residensiële teknikons (1996).....	34
TABEL 4	Onderverdeling van die studentetal aan die fakulteite van Technikon Pretoria (1998).....	56
TABEL 5	Aantal geregistreerde studente per studierigting aan Technikon Pretoria (1998).....	57
TABEL 6	Aantal kwalifikasies toegeken aan Technikon Pretoria (1997)	58
TABEL 7	Etniese samestelling van die studentepopulasie van die Fakulteit Ekonomiese Wetenskappe, Technikon Pretoria (Hoofkampus) (1994-1997).....	60
TABEL 8	Faktore wat 'n negatiewe impak op die akademiese prestasie van 'n student kan uitoefen.....	103
TABEL 9	Skedule van vraelysverspreiding.....	145
TABEL 10	Klassifisering van gebied van herkoms.....	157
TABEL 11	Matriekprestasie van die respondente.....	169

TABEL 12	Die prioritering van die kategorieë wat die grootste invloed op die respondent se loopbaankeuse uitgeoefen het.....	171
TABEL 13	Die aantal respondente wat geen opleiding met betrekking tot gestelde kategorieë ontvang het nie.....	172
TABEL 14	Aspekte wat respondente in 'n akademiese oriënterings-program opgeneem wil hê.....	177
TABEL 15	Studieruimte van die respondente.....	183
TABEL 16	Faktore wat negatief op die akademiese prestasie van die respondente impakteer.....	190

LYS VAN GRAFIEKE

GRAFIEK 1	Persentasie toename van swart studente aan universiteite en teknikons in Suid-Afrika (1984-1998).....	4
GRAFIEK 2	Slaagsyfer van graad 12-leerlinge in Suid-Afrika (1994-1998)...	6
GRAFIEK 3	Persentasie graad 12-leerlinge in Suid-Afrika wat universiteitsvrystelling verwerf het (1994-1998).....	6
GRAFIEK 4	Gemiddelde uitvalsyfer van eerstejaarstudente aan Technikon Pretoria (1994-1996).....	7
GRAFIEK 5	Gemiddelde uitvalsyfer van eerstejaarstudente aan die Fakulteit Ekonomiese Wetenskappe, Technikon Pretoria (1994-1996).....	8
GRAFIEK 6	Aantal eerstejaarstudente te Technikon Pretoria wat meer as 50% van hul teoretiese eksamens druip (1994-1997).....	9
GRAFIEK 7	‘n Vergelyking tussen die aantal eerstejaarstudente van die Fakulteit Ekonomiese Wetenskappe, Technikon Pretoria en Technikon Pretoria wat meer as 50% van hul teoretiese eksamens druip (1994-1997).....	10
GRAFIEK 8	‘n Vergelyking tussen die gemiddelde persentasie van die eerstejaarstudente aan die Fakulteit Ekonomiese Wetenskappe, Technikon Pretoria en die gemiddelde persentasie van eerstejaarstudente aan Technikon Pretoria wat nie ‘n driejaar-kursus suksesvol in vier jaar kon voltooi nie.....	11

GRAFIEK 9	Etniese samestelling van die studentepopulasie van Technikon Pretoria (1987-1998).....	54
GRAFIEK 10	Die geslagsverdeling van die studentepopulasie van Technikon Pretoria (1987-1998).....	55
GRAFIEK 11	Verdeling per geslag van die respondente, Fakulteit en Technikon.....	155
GRAFIEK 12	Gemiddelde ouderdom per bevolkingsgroep vir die respondente.....	156
GRAFIEK 13	Etniese samestelling van die respondente, Fakulteit en Technikon.....	159
GRAFIEK 14	Aantal broers en/of susters van respondente.....	160
GRAFIEK 15	Tuiste van respondente terwyl hulle studeer.....	162
GRAFIEK 16	Vervoer van die respondente na en van die kampus.....	163
GRAFIEK 17	Beskikbaarheid van fondse om studiemateriaal aan te koop..	164
GRAFIEK 18	Respondente se persepsie rakende die voltooiing van die kursus waarvoor hulle geregistreer is binne die minimum voorgeskrewe tydperk.....	165
GRAFIEK 19	Onderverdeling per bevolkingsgroep van die respondente wat gedurende 1994 en vroeër gematrikuleer het.....	168
GRAFIEK 20	Groeperinge wat beroepsoriëntering uitgevoer het.....	170

GRAFIEK 21	Mate waartoe sekondêre skool-onderwys die respondent vir tersiêre onderwys voorberei het.....	174
GRAFIEK 22	Die reaksie van die respondente met betrekking tot hul tevredenheid rakende akademiese oriëntering te Technikon Pretoria.....	175
GRAFIEK 23	Gemiddelde aantal ure wat respondent per week studeer.....	179
GRAFIEK 24	Voorkeur van respondent om op sy/haar eie of as lid van 'n groep te studeer.....	180
GRAFIEK 25	Die gebruik van 'n studierooster.....	181
GRAFIEK 26	Lengte van studiesessie.....	182
GRAFIEK 27	Die aantal respondente wat van opsommings gebruik maak..	182
GRAFIEK 28	Verstaanbaarheid van vrae in toetse/eksamens.....	185
GRAFIEK 29	Die bestudering van die leerinhoud vir 'n toets of eksamen..	186
GRAFIEK 30	Response met betrekking tot die afneem van notas gedurende lesings.....	187
GRAFIEK 31	Klassifisering van die praktikumtoerusting/-fasiliteite te Technikon Pretoria.....	188
GRAFIEK 32	Klassifisering van die ondersteuning soos vanaf die dosente ontvang.....	189

LYS VAN BYLAES

- BYLAAG A** Kommissies wat aangewys was om die strydvraag rondom die beheer van tegniese beroepsonderwys op te los (1911-1966).
- BYLAAG B** Vraelys vir die bepaling van die akademiese behoeftes van alle eerstejaarstudente verbonde aan die Fakulteit Ekonomiese Wetenskappe aan die Technikon Pretoria.
- BYLAAG C** Alfabetiese lys van individue wat insette tot die vraelys gelewer het